

Laurinská 18, 811 01 Bratislava 1
tel: +421 2 208 501 17
e-mail: info@snslp.sk, www.snslp.sk

Odborné stanovisko

vydané podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva, národnému antidiskriminačnému orgánu (ďalej ako „Stredisko“), bola doručená Vaša žiadosť o vydanie odborného stanoviska k prístupovým právam zrakovo postihnutých osôb s kompenzačnou pomôckou – psom so špeciálnym výcvikom do kúpeľných zariadení.

V zmysle ustanovenia § 1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska,¹ Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona.² Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko.

Predmet odborného stanoviska

1. Má osoba so zrakovým postihnutím, ktorá využíva ako kompenzačnú pomôcku psa so špeciálnym výcvikom právo vstupu do kúpeľných zariadení? Je prevádzkovateľ povinný umožniť mu vstup do zariadenia kúpeľňov?
2. Je možné odmietnuť do kúpeľného zariadenia vstup osobe so zrakovým postihnutím, ktorá využíva ako kompenzačnú pomôcku psa so špeciálnym výcvikom z dôvodu poskytovania asistenčnej služby v kúpeľnom zariadení?
3. Je v uvedených prípadoch (bod 1 a 2) rozdiel, že ide o samoplatcu a v prípade indikácie kúpeľnej liečby zo zdravotných dôvodov, kedy liečbu hradí zdravotná poisťovňa?

¹ Úplný názov zákona: zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov.

² Úplný názov zákona: zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“) v znení neskorších predpisov.

Právny rámec

Právnemu posúdeniu predmetných otázok predchádza identifikácia konkrétnych právnych predpisov, resp. právnych noriem, aplikovateľných na skutkovú podstatu právnej veci. V posudzovanej právnej veci možno hovoriť o troch množinách právnych noriem. V prvom rade o tzv. imperatívnych alebo zakazujúcich antidiskriminačných normách. Ďalej o právnych normách upravujúcich problematiku zrakovo zdravotne postihnutých osôb a kompenzačných pomôcok a napokon aj zákonnú reguláciu kúpeľných zariadení a jej reflexiu vo vzťahu k antidiskriminačnému normatívu. Vzhľadom k potrebe posúdenia právnej veci v kontexte diskriminácie, je potrebné zamerať osobitnú pozornosť na prvú z vymenovaných množín.

Antidiskriminačná legislatíva určuje definičné znaky porušenia zákazu diskriminácie. Tieto znaky predstavuje identifikácia chráneného dôvodu, t.j. motívu povinného subjektu, oblasti, na ktoré sa vzťahuje zákaz diskriminácie a napokon identifikácia konkrétnej formy diskriminácie. Predmetné definičné znaky vymedzuje ústredný antidiskriminačný právny predpis, ktorým je antidiskriminačný zákon. V posudzovanej právnej veci možno uvažovať nad chráneným dôvodom zdravotného postihnutia, oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti, resp. poskytovania tovarov a služieb a forme priamej diskriminácie.

V nadväznosti na právnu silu jednotlivých prameňov antidiskriminačného práva je antidiskriminačnému zákonu nadradeným Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej ako „Dohovor“). Treba však zároveň doplniť, že antidiskriminačný zákon vhodne dopĺňa ústavnoprávny a medzinárodnoprávny normatív zákaz diskriminácie a nemožno na ne nazerať izolovane. Text Dohovoru a jeho jednotlivé ustanovenia je nutné vnímať cez všeobecný princíp nediskriminácie, vymedzený jeho 3. a 5. článkom. Inými slovami Slovenská republika sa zaviazala k prijatiu konkrétnych krokov, ktorých cieľom je presadenie rovnosti a odstraňovanie diskriminácie zdravotne postihnutých osôb. Osobitne možno zdôrazniť najmä záväzok Slovenskej republiky k prijatiu príslušných opatrení zabezpečujúcich zdravotne postihnutým osobám prístup k zdravotnej starostlivosti vrátane liečebnej rehabilitácie.³

Pre lepšiu predstavivosť je potrebné ozrejmiť skutočnosť, že Dohovorom je viazaná Slovenská republika, t. j. nie konkrétny poskytovateľ kúpeľnej liečby. Tomu určuje zákaz diskriminácie samotný antidiskriminačný zákon. Komplexnosť informácie dopĺňa ústavnoprávny zákaz diskriminácie, ktorý ma akcesorickú povahu a vzťahuje sa tak na základné ľudské práva a slobody priznané Ústavou Slovenskej republiky. Konkrétne ide o jej 12. článok. V časti právneho posúdenia veci sa tak Stredisko zameriava na jej vyhodnotenie v intenciách ustanovení antidiskriminačného zákona.

³ Článok 25 Dohovoru: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/legislativa/socialna-pomoc-podpora/dohovor-osn-pravach-osob-so-zdravotnym-postihnutim-opcny-protokol-sk-aj.pdf>

Relevantnému právnenému posúdeniu veci nepochybné napomôže aj určitosť obsahového vymedzenia kúpeľnej liečby a jej účelu. Zároveň je potrebné právnu vec vnímať v intenciách významu kompenzačnej pomôcky – vodiaceho psa, pre zrakovo zdravotne postihnutú osobu.

Právne posúdenie veci

Pre posúdenie súladu posudzovanej právnej veci s antidiskriminačným zákonom je nevyhnutným vyhodnotenie definičných znakov diskriminácie. Zdravotné postihnutie predstavuje jeden z antidiskriminačným zákonom chránených dôvodov. Inými slovami diskriminácia z dôvodu zdravotného postihnutia je zakázaná. Osobitosť posudzovanej právnej veci znásobuje skutočnosť, že predmetom posúdenia nie je právne postavenie akejkoľvek zdravotne postihnutej osoby, ale špecificky osoby so zrakovým zdravotným postihnutím s kompenzačnou pomôckou – vodiacim psom (ďalej ako „nevidiaci so psom“). Primárny motív prípadného odmietnutia kúpeľnej liečby pre nevidiaceho so psom by teda spočíval najmä v skutočnosti, že nevidiaci využíva kompenzačnú pomôcku vodiaceho psa, čím sa dostáva do iného, t. j. menej výhodného postavenia, v porovnaní s inými záujemcami o kúpeľnú liečbu. Sekundárne možno hovoriť aj o diskriminácii z dôvodu zdravotného postihnutia, keďže dotknutá osoba je nositeľom tejto chránenej charakteristiky. V danom prípade by tak išlo o tzv. viacnásobnú diskrimináciu. O viacnásobnú diskrimináciu ide v prípade, ak je dotknutá osoba diskriminovaná na základe minimálne dvoch chránených dôvodov.

Motív iného postavenia chráni antidiskriminačný zákon, pričom podradiť pod neho možno rozlišovacie kritériá tak objektívnej, ako aj subjektívnej povahy, ktoré sú buď priamo povahou spojené s explicitne vymedzenými chránenými dôvodmi alebo predstavujú taký dôvod, na základe ktorého nemožno dospieť k racionálnemu záveru o zákonnosti menej priaznivého zaobchádzania.⁴ V posudzovanej právnej veci by tak v prípade odopretia vstupu nevidiaceho so psom do kúpeľného zariadenia išlo o naplnenie základného definičného znaku porušenia zákazu diskriminácie – identifikáciu chráneného dôvodu. V tomto prípade dôvodu iného postavenia.

Druhý definičný znak diskriminácie predstavuje identifikácia oblasti právnych a spoločenských vzťahov, na ktoré sa vzťahuje antidiskriminačný normatív. Antidiskriminačný zákon rozlišuje päť takýchto oblastí, pričom pre posudzovanú právnu vec majú relevanciu dve z nich. Konkrétne ide o oblasť poskytovania zdravotnej starostlivosti a oblasť poskytovania služieb.

Na účely zákona č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia je kúpeľnou liečbou zdravotná starostlivosť poskytovaná v prírodných liečebných kúpeľoch a v kúpeľných liečebniach. Zákon č. 578/2004 Z. z.

⁴ Bližšie pozri SABJÁN, N., CENKNER, M.: *Výklad pojmu iné postavenie z pohľadu zákazu diskriminácie v judikatúre súdov*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018.

o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti⁵ zaradzuje medzi zdravotnícke zariadenia o. i. aj kúpeľné liečebne. Podľa ustanovenia § 59 písm. l) tohto zákona sa za poskytovanie zdravotnej starostlivosti považuje aj jej poskytovanie v prírodných liečebných kúpeľoch. Podľa ustanovenia § 2 ods. 13 zákona č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách⁶ kúpeľná starostlivosť je zdravotná starostlivosť poskytovaná v prírodných liečebných kúpeľoch a kúpeľných liečebniach.

Menej priaznivé zaobchádzanie kúpeľnej liečebne z dôvodu iného postavenia nevidiaceho so psom je teda chránené antidiskriminačným zákonom, ktorý explicitne vymedzuje zákaz diskriminácie v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti. Kúpeľná starostlivosť je zdravotnou starostlivosťou. Zároveň je potrebné uvedomiť si skutočnosť, že prevádzkovatelia kúpeľných liečebných zariadení zdravotnej starostlivosti poskytujú aj iné, ako liečebné služby, a to v rámci výkonu svojej podnikateľskej činnosti. Nepochybne tak možno hovoriť aj o výnimočnej kumulácii dvoch oblastí antidiskriminačným normatívom chránených spoločenských a právnych vzťahov.

Poslednou podmienkou konštatovania porušenia zákazu diskriminácie v konkrétnom prípade je identifikácia jej formy. V prípadoch, kedy možno jasne konkretizovať dotknutú osobu, resp. jej okruh, za súčasnej identifikácie dostatočne určitej praxe znevýhodňujúcej konkrétny subjekt právnych vzťahov, možno hovoriť o priamej diskriminácii. Inými slovami priamou diskrimináciou je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s nevidiacim so psom zaobchádza zo strany liečebných kúpeľov menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou zdravotne postihnutou osobou v porovnateľnej situácii. Komparátorom by v takomto prípade nepochybne mohla byť zdravotne postihnutá osoba na invalidnom vozíku.

V načrtnutom kontexte právneho posúdenia veci nemožno opomenúť ani osobitný význam vodiaceho psa ako kompenzačnej pomôcky zrakovu zdravotne postihnutých osôb. Podľa ustanovenia § 25 kompenzačného zákona⁷ vodiaci pes zabezpečuje fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorá má zrkové postihnutie alebo iné ťažké zdravotné postihnutie, pomoc pri každodenných činnostiach, najmä pri samostatnom pohybe, podávaní predmetov a bezpečnom zvládnutí prekážok v priestore. Asistenčná služba nepredstavuje plnohodnotnú náhradu kompenzačnej pomôcky – vodiaceho psa, a to z viacerých dôvodov. Vodiaci pes má pre osobu so zrakovým zdravotným postihnutím osobitný význam, ktorého nepochybným elementom je citové naviazanie na „pomocníka“ a zosúladenie činností pri integrácii osôb so zrakovým zdravotným postihnutím do bežného života, poskytovanie kúpeľnej liečby nevynímajúc. Asistenčná služba v takomto prípade predstavuje primerané opatrenie k plnohodnotnému využívaniu ponúkaných

⁵ Úplný názov zákona: zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov.

⁶ Úplný názov zákona: zákon č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov.

⁷ Úplný názov zákona: Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov.

liečebných procedúr a je akýmsi doplnkom ku kompenzačnej pomôcke – vodiacemu psovi. Príkladom je situácia, kedy z objektívnych príčin nemôže zrakovo postihnutá osoba podstúpiť liečebnú procedúru za prítomnosti vodiaceho psa. V takom prípade je odôvodneným prostriedkom plnohodnotného podstúpenia liečebnej procedúry poskytnutie asistenčnej služby.

Skutočnosť, či ide v konkrétnom prípade o samoplatcu, alebo je fyzickej osobe hradená kúpeľná liečba zdravotnou poisťovňou, nesmie za žiadnych okolností predstavovať dôvod pre diferenciaciu v podmienkach prístupových práv osoby do kúpeľných zariadení v otázke možnosti využitia kompenzačnej pomôcky – psa so špeciálnym výcvikom. Predmetné rozlišovanie v nadväznosti na umožnenie prístupu by predstavovalo neprimerané opatrenie, ktoré by znamenalo neospravedlňujúcu prax v kontexte požiadaviek dodržiavania zásady rovného zaobchádzania. Opätovne by bolo možné hovoriť o diskriminácii z dôvodu iného postavenia, ktorým by v tomto prípade bolo postavenie samoplatcu, či osoby, ktorej je kúpeľná liečba hradená prostriedkami zo zdravotného poistenia.

Záver

Vzhľadom k vyššie uvedenému osoba so zrakovým postihnutím, ktorá využíva ako kompenzačnú pomôcku psa so špeciálnym výcvikom má právo vstupu do kúpeľných zariadení. Prevádzkovateľ takéhoto zariadenia je v zmysle antidiskriminačného zákona povinný umožniť jej vstup do zariadenia kúpeľov. V zmysle antidiskriminačného normatívu nie je ospravedlňujúcim generálne odmietnutie vstupu do kúpeľného zariadenia osobe so zrakovým postihnutím, ktorá využíva ako kompenzačnú pomôcku psa so špeciálnym výcvikom. Prevádzkovateľ kúpeľného zariadenia sa nemôže odvolávať na poskytovanie asistenčnej služby. Skutočnosť, či ide o samoplatcu, či liečbu hradenú zdravotnou poisťovňou nesmie hrať úlohu pri umožnení vstupu zrakovo postihnutej osoby s vodiacim psom do kúpeľného zariadenia.

S pozdravom

Mgr. Katarína Szabová
výkonná riaditeľka